

Prästen Elias Telin i Pedersöre

I samband med en kartläggning av befolkningen i Piteå stad – från stadens grundande 1621 fram till 1812 – har vi stött på prästen Elias Telin och hans familj. Efter kompletterande forskning har ett antal nya omständigheter av intresse framkommit.

Vid mitten av 1710-talet och 5-6 år framåt märks tydligt konsekvenserna av Rysslands aggression i Finland. Flyktingar från hela västkusten; från Kemi ned till Kristinestad, ja till och med från Viborg, börjar visa sig i födelseböcker, vigselböcker och dödböcker i Piteå stad och landsförsamling. De är även noterade som dopvittnen i födelse/dopnotiser. En del av flyktingarna blir kvar och ättlingar till dessa finns kvar än idag. De flesta återvänder hem igen när förhållandena lugnat ned sig. En del flyttar vidare till andra församlingar.

För Piteå finns en sammanställning gjord 1721 över flyktingar som då vistas här. De flesta har kommentarer om svåra umbäranden och övergrepp före sin flykt hit, men även här är livet hårt med en kamp både fysiskt och psykiskt för att överleva vardagen. Ett talande exempel är ”hust Anna Persdr, skomakaränka, hemma ifrån Jacobstad. Fienden ihjälslagit dess man och henne ganska illa hanterat, uppehållit sig här i Socknen i 5 års tid med 2 små barn, lidit avslag på 4 myntetecken (?), alldeles utfattig”.

De första spåren i Sverige av Elias Telin

Prästen Elias Telin med hustru och barn finns i Piteå stad som flykting. Den 2 maj 1714 döps sonen Elias; ”Hlr Eliae Telins son Elias från Pedersöre”. Moderns namn är tyvärr inte utskrivet. Som dopvittnen anges Pastor Michael Fant, Rådman Johan Gabrielsson från Vasa, Mons. Anders Höijer, M. Erik Fants hustru, Rådm. Höijers hustru och Rådm. Johan Gabrielssons dotter.

Den nyfödde sonen dör dock redan den 7 maj samma år ”Elias Eliae Telin obiit (död) d. 7 maj. Sepultus (begraven) 9 ejus dem (samma månad) wid fenstren”.

Piteå stad saknar husförhörslängd för denna tid och även i mantalslängden lyser familjen Telin med sin frånvaro. Troligen är de inneboende hos släktingar eller bekanta i staden och behöver pga sin utsatta situation inte betala mantalspengar. Det är därför inte möjligt att få vetskap om när de kom till Piteå, exakt hos vem de bott, och när de reser vidare. Att de reser vidare är dock klarlagt, för den 11 februari 1716 föds sonen Anders i Lidens församling i Medelpad. Dopnotisen lyder ”d. 16 Feb döptes Flykting Prästens Ärevördige och Höglärde Hr Eliae Thelins son ifrån Österbotten och Jacobstad och capellan uti Pedersöre, födder d. 14 nästförlidne, gossen blev nämnder Andreas.” Som dopvittnen finns bl.a två präster. Tyvärr är inte heller vid detta barns födelse/dop moderns namn utskrivet.

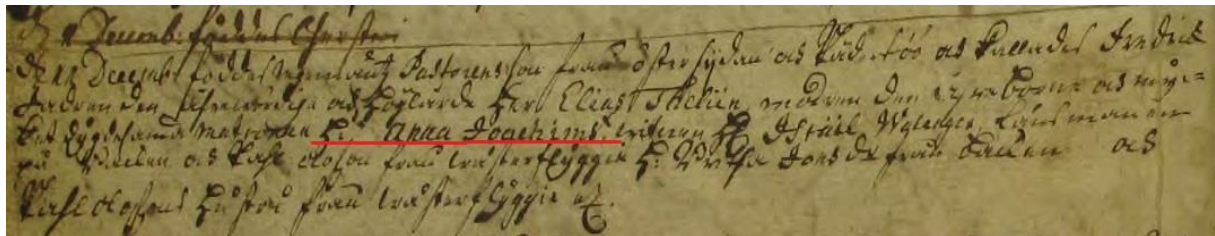
I Lidens församlings födelse- och dopbok C:1 (1688-1799) sid 44 anges att ”den 6 mars 1718 föddes Länsmannens Olof Olofssons son i Boda och kallades Isac, döptes hemma för dess sjuklighet d. 15 ejus dem av Regements Pastoren Ärevördige och Höglärde Hlr Elia Telin. Vittnen till dess dop å mankönessidan vore, förbenämnde Hlr Pastor Telin och Aron Nilsson i Boda, å Qvinnfolkssidan h. Ingrid Jonsdotter Anders Vicenssons i Boda och Sigrid Olofsdotter ibidem”

Hustruns namn en överraskning

Den 11 december 1720 kommer en intressant upplysning. Då ”föddes Regements Pastorns son från Österbotten och Pedersö(re) och kallades Fredric. Fadern den Ärevärdige och Höglärde Herr Elias Thelin, modern den Äreborna och mycket Dygdesamma matronan h. **Anna Joachims(dotter)**”! Som dopvittne finns bl.a länsmannen Walanger.

Två månader senare får länsmannens hustru Christina Walanger en dotter Brita, och då återgäldar ”Regements Pastoren Herr Magister Elias Telin och Madam Anna Joachimsdr” genom att vara dopvittnen där.

Båda dessa händelser avslöjar att Elias Telin har en första hustru Anna Joachimsdotter, en hustru som troligen är mor till alla Elias Telins barn som föds till och med år 1720. Detta gifte verkar inte vara känt sedan tidigare och har varit dolt genom att hustrun namn inte varit angivet vid de tidigare barnens födelse/dop.

Tidigare kända fakta

I ett flertal utredningar och släktsammanställningar anges Elias Telins hustru heta Elisabet Fernbom och vara född i mitten av 1680-talet. De sägs vara gifta omkring 1706 och få en dotter Anna Catharina ca 1707. Troligen grundar alla dessa fakta sig på att Elias Telin får en son Petter den 6 oktober 1724 i Pedersöre och där modern anges vara Elisabet Fernbom. Eftersom ingen tidigare hustru kunnat beläggas, har hon förutsatts vara mor till alla de tidigare födda barnen i familjen. Till och med släktboken Sursill anger att Anna Catharina Telin (som 1735 gifter sig med kapellanen Gustaf Granrot), har föräldrar som heter Elias Telin och Elisabet Fernbom. Den avslöjande födelsenotisen i Lidens församling 1720 gör att släkttavlan måste skrivas om.

I Åbos universitetsmatrikel finns upplysningen att Elias Telin varit gift 2 gånger, men första hustruns namn är där okänt. Vem av hustrurna som är mor till deras barn anges inte heller.

Vem är då Anna Joachimsdotter? Elias Telins äldsta barn Anna Catharina dör 1770-02-10 i Jakobstad och anges då vara 59 år gammal. Det innebär att Anna Catharina är född 1711 eller kanske ännu troligare 1710. Exakt när och var har inte gått att få klarhet i. Det talar för att Elias första gifte har skett senast 1710, troligen något år tidigare. Dotterns namn är säkert bildat av Elias mor (Catharina Wolker) och hustruns (Anna; ev kan även hennes mor heta Anna).

Första hustrun Anna Joachimsdotter bör vara född senast i början av 1690-talet. Även om Joachim inte är något vanligt namn, är det bevarade materialet alltför magert och luckorna alltför stora för att kunna ha någon uppfattning. Om första hustru Anna Joachimsdotter dött i Sverige eller Finland vet vi inte. Hon har inte påträffats i Lidens dödbok för dessa år och har kanske följt med tillbaka till Pedersöre men sedan inom kort dött.

Flytten tillbaka till Pedersöre

Någon gång mellan 1721 och 1724 flyttar Elias Telin med familj tillbaka till Pedersöre. En viktig ledtråd är när sonen Petter föds 6 oktober 1724 i Pedersöre. Då anges hans hustru i födelse/dopnotisen heta Elisabet Fernbom.

Någon ny vigsel för Elias Telin har heller inte kunnat hittas, varken i Lidens församling eller i Finland. Men i Finland är luckorna stora efter Stora Ofreden och lämnar utrymme för att det ändå kan vara ett gifte där.

Både Elias Telin och Elisabet Fernbom dör år 1734. För ingen av dem är någon åldersuppgift vid tiden för dödsfall angiven.

Vem är Elisabet Fernbom?

Hon har antagits vara född senast i mitten av 1680-talet, men det är baserat på att hon är mor till barnet Anna Catharina som sägs vara född 1707 (bör rättas till 1710 eller 1711). De nya uppgifterna ovan öppnar för en vidare ålderstolkning.

Finns då någon släkt Fernbom och var förekommer den? Jo i Lidens församling! Där är från 1716 Petrus Jonae Fernbom kyrkoherde i församlingen. Han är född 1655 och var länge brukspredikant på Graninge bruk, sedan adjunkt hos sin svärfar kyrkoherde Olof Aedenius i Lidens församling och slutligen själv kyrkoherde i Lidens församling. Petrus dör i maj 1717.

Petrus Jonae Fernbom och Anna Aedenia får minst 6 barn; om dottern Elisabet (Lisken) vet man bara att hon är född 23 mars 1694. Sedan slutar spåren efter henne.

Ett troligt scenario

De båda prästfamiljerna – Elias Telin och Petrus Fernbom – har säkert haft täta och goda kontakter med varandra i den lilla församlingen. Samma profession, samma sociala skikt och relativt samålders, gav bra grogrund till nära vänskap. Petrus Fernboms hustru dör redan i dec 1706 så en moderlös Elisabet Fernbom har säkert fått börja arbeta tidigt.

Det var naturligt att börja arbeta hos familjen Telin som piga eller kanske ännu troligare, barnflicka. När så även hennes far dör 1717 finns inget som håller henne kvar vid hembygden och när familjen Telin bestämmer sig för att flytta tillbaka till Pedersöre i början på 1720-talet följer hon med.

Telins första hustru Anna dör hastigt vid samma tidpunkt och det blir som det ofta blir: änkemannen behöver en hustru till sina små barn och till att sköta hemmet. Vad är väl då naturligare än att hushållerskan som funnits i hemmet i flera år avancerar till hustru? Sådant har vi otaliga exempel på i vår forskning.

Ett ytterligare belegg för hennes härstamning, är att barnet som föds 1724 döps till Petter. Så hette ju hennes far.

Sammanfattning

Elias Telin född i början/mitten av 1680-talet, son till handels- och rådmannen Anders Larsson Telin (död 1698) och Catharina Wolker i Kristinestad. När modern dör går nog inte att fastställa.* Elias Telin är Kapellan i Jakobstad och Pedersöre församlingar från 1713 till sin död 1734. Tidvis bosatt i Sverige under Stora Ofreden (Piteå stad 1714, Lidens församling i Medelpad 1716- ca 1721). Var Österbottniska kapellanernas fullmäktig vid 1731 års riksdag. Död 1734-05-19 i Pedersöre, Finland.

Gift 1) senast 1710 med **Anna Joachimsdotter**, död senast 1723

Gift 2) med **Elisabet Fernbom**, född 1694-03-23 i Lidens församling, Medelpad, Sverige, död 1734 i Pedersöre, Finland. Dotter till kyrkoherde Petrus Jonae Fernbom (död 1717) och Anna Aedenia (död 1706) i Lidens församling, Indals pastorat, Sverige. Död 1734 i Pedersöre, Finland.

Barn i första giftet:

Anna Catharina född ca 1710, död 1770-02-10 i Jakobstad. Gift 1735 med kapellanen i Pedersöre Gustaf Granroth (1710-1755)

Elias född 1714-05-02 i Piteå stad, död 1714-05-07 i Piteå stad

Anders född 1716-02-11 i Lidens församling, död 1778-05-17 i Kokkola, Finland.

Skeppsbyggmästare.

Fredrik född 1720-12-11 i Liden församling, död 1724-03-00 i Pedersöre, Finland

Barn i andra giftet:

Petter född 1724-10-06 i Pedersöre, Finland. Handelsman, notarie, rådman i Jakobstad. Gift 1754 med Anna Katarina Mellberg. Död 1805-08-26 i Jakobstad.

*I Kristinestad finns två Anders Larsson samtidigt som borgare i staden enligt mantalslängderna; dels Anders Larsson (Telin), dels Anders Larsson Svarvare. Svarvares hustru anges heta Maria, medan Telins hustru heter Catharina Wolker. Catharina Wolker finns med ännu i Kristinestads mantalslängd 1713. I Flyktningskommissionens listor som årligen upprättades, finns en Catharina Sigfridsdotter Tholin (1714) eller Thaelin (1715 och 1716) angiven, som av allt att döma är Elias Telins mor. Hon anges alla dessa tre år vara ”rådmansänka”. Hon har dock inte återfunnits i Lidens församling dödbok under aktuell tid. Den kvinna som dör 1732 i Kristinestad är dock troligen inte hon, utan borgaren Anders Larsson Svarvares änka Maria.

Ulf Holmberg

holmbergulf@hotmail.com

Medlem i Pitebygdens Forskarförening